

Visie en werkwijze participatie van ouderen in het Ben Sajetcentrum - het 10 punten participatie plan -

Het Ben Sajetcentrum is een academische leerwerkplaats waar we de praktijk van / in de zorg willen vernieuwen door kennis te delen en te ontwikkelen. De verbinding tussen wetenschap, opleidingen en praktijk is daarvoor het middel. De “praktijk” in die driehoek is veelzijdig; naast professionals zijn de zorggebruikers zelf een belangrijke doelgroep.

Het Ben Sajetcentrum richt zich, vooralsnog, op twee groepen (potentiële) zorggebruikers: mensen met een verstandelijke beperking en ouderen. In dit stuk focussen we op ouderen.

De praktijk van de zorg vernieuwen waardoor de kwaliteit van leven van ouderen met een zorgvraag verbetert; dat is ons doel. Om dit te bereiken is het essentieel dat ouderen en hun ervaringsdeskundigheid een grote plek krijgen in ons werk. De inhoud van de zorg(processen) en de wijze waarop ouderen zelf dat ervaren is één van de belangrijkste aanknopingspunten voor vernieuwing van de zorgpraktijk die wij voorstaan. De wijze waarop we die plek organiseren en recht doen, is een proces waarin de wil om participatie van ouderen centraal staat en waarin we met elkaar doen, reflecteren, leren en vernieuwen. Alleen een structuur optuigen is niet voldoende. Het is een continue proces wat nooit af is. Daarom is het proces om participatie vorm te geven óók het doel. Om dat proces vooruit te brengen is deze visie & aanpak ontwikkeld. Vanuit een vijftal bronnen hebben we al veel ervaring opgedaan. Dit leidt tot een 10 punten participatie plan waar we mee aan de slag gaan.

Deze vijf bronnen zijn

1. Uitgevoerd onderzoek naar participatie van ouderen door studenten

In opdracht van het Ben Sajatcentrum hebben drie studenten, begeleid door Fleur Thomése (VU) onderzoek gedaan naar participatie van ouderen. Het onderzoek bestaat uit twee delen; literatuuronderzoek en interviews met betrokkenen. Het rapport is [definitieve rapport is hier te downloaden](#). De achterliggende literatuurstudie vindt u [hier](#). De diversiteit aan vorm en doel van participatie komt scherp naar voren in deze onderzoeken.

Belangrijke begrippen die uit de literatuurstudie naar voren komen zijn de 'participatieladder' waarin diverse doelstellingen van participatie zijn opgenomen. Aan de doelen van participatie zijn ook diverse vormen gekoppeld: van informeren naar zelf besluiten en alles wat daar tussen in zit. In dit overzicht komen de diverse aspecten helder naar voren:

Motief	Moment	Doelstelling	Doelgroepenbereik	Duur van de vorm	Groepsgrootte
Wettelijke verplichting	Agendavorming	Informeren	Individuele cliënten	Incidenteel	Individueel
Intrinsieke waarde	Beleidsvoorbereiding	Consulteren	Bewoners	Permanent	Kleine groep
Pragmatische afweging	Besluitvorming	Adviseren	Belangengroep		Massaal
	Beleidsuitvoering	Coproduceren	Vertegenwoordigers		
	Beleidsvaluatie	Meebeslissen	Experts		
	Inhoudelijk argument	Zelfbeheer	Ervaringsdeskundigen		

Tabel 1, verschillende aspecten van participatie (Ossenwaarde et al., 2010)

De aanbevelingen zijn:

Verwachtingen

- Definieer (met deelnemers) gemeenschappelijke definitie en doel

Onderlinge verhouding

- Nadruk op de meerwaarde van de individuele oudere

Representativiteit

- Flexibel begrip
- Gebruik van verschillende vormen

De overwegingen motief, moment, doelstelling, doelgroepen(bereik), duur en grootte zijn relevante ijkpunten om in / bij programma's van het Ben Sajatcentrum te benutten.

2. Ervaringen NPO

Het Nationaal Programma Ouderenzorg heeft 10 jaar gelopen en in totaal, landelijk, €87 miljoen aan middelen verdeeld tbv onderzoek en vernieuwing ouderenzorg. De toekenning van middelen in het NPO kon alleen met toestemming van de betrokken ouderen. Dat heeft ertoe geleid dat zowel de agendasetting als de output van het NPO in sterke mate door ouderen mede is vorm gegeven. Ook in Amsterdam (VUmc en AMC) zijn ouderen actief in het kader van het NPO. In de visie en aanpak van het Ben Sajatcentrum willen we in het bijzonder voortbouwen op de kennis en ervaringen van de actieve ouderen en andere betrokkenen, zoals onderzoekers, in de resultaten in het NPO:

- De kennis over de wijze waarop participatie vorm gegeven wordt. Het handboek 'Participatie van ouderen in zorg- en welzijnsprojecten' (hyperlink toevoegen) wat tot stand is gekomen binnen het NPO is een mooi instrument. Net als andere onderzoeksresultaten, scholings- en (praktijk)ervaringen.
- De ouderen die actief waren (zijn) in het NPO platform en andere activiteiten voortvloeiend uit het NPO betrekken bij de programma's van het Ben Sajatcentrum

Belangrijk verschil tussen het Ben Sajatcentrum en het NPO is dat het Ben Sajatcentrum geen eigen middelen te verdelen heeft. Het NPO had wel (veel) middelen te verdelen en te besluiten waar en hoe die middelen aan werden besteed. Het Ben Sajatcentrum heeft geen eigen / vaste middelen, maar moet bij fondsen, subsidieën en andere, bijvoorbeeld private, partijen per programma of inhoudelijke activiteit middelen aanvragen en binnenhalen.

Besluitvorming over aanwending van middelen is dan ook niet aan de orde. Het doel is juist middelen binnenhalen om onze ideeën en doelen te verwezenlijken. Aan iedereen betrokken bij het Ben Sajatcentrum, dus ook ouderen wordt gevraagd zich in te zetten om programma's (zowel onderzoek als implementatie) van de grond te krijgen en alert te zijn op mogelijkheden voor financiering. En keuzes en subsidieaanvragen in partnerschap met ouderen te realiseren.

3. Bestaande participatie van, en activiteiten met en voor ouderen

Het Ben Sajatcentrum is al betrokken bij diverse activiteiten door en voor ouderen. Geïnspireerd worden en leren van deze activiteiten, al dan niet voortgekomen uit NPO initiatieven, is van groot belang. Beter Samen in Noord en Oudervriendelijk Buitenveldert zijn daarvan mooie voorbeelden. Het Ben Sajatcentrum is een netwerkorganisatie; bij alle organisaties in het netwerk gebeurt al veel en er zijn veel ouderen betrokken. Daar sluiten we graag bij aan. Het [centrum voor cliëntervaringen](#) is een activiteit die een bundelend karakter in participatief onderzoek en daarmee goed bruikbaar is.

Vanuit onze eigen ervaring stellen we ook vast dat we soms vragen om persoonlijke informatie en kennis die mensen in een kwetsbare positie brengt. Een veilige omgeving waar duidelijkheid is over hoe en wat met de informatie gebeurd is van groot belang.

4. Doelgroepen en programma's van het Ben Sajatcentrum

Binnen de groep ouderen zijn er diverse subgroepen voor wie nu programma's worden uitgevoerd.

- ✓ Kwetsbare ouderen en gezondheidszorg: ouderen met complexe zorgbehoefte;
- ✓ Ouderen en sociale veerkracht: zelfstandig wonende ouderen die (nog) een beperkte zorgvraag hebben.
- ✓ Langdurige zorg en dementie; ouderen met de diagnose dementie (in al z'n vormen) en hun mantelzorgers
- ✓ Zorgvriendelijke stad; dit programma richt zich op alle doelgroepen van het Ben Sajatcentrum, dus ook ouderen.

Binnen deze groepen is ook weer diversiteit. Alleenwonend of niet. Hogere of lagere sociaal-economische status (SES), verschillende etnisch-culturele achtergronden, (laag)geletterdheid, mobiel of niet, diverse leefstijlen en identiteit etc.

In de lopende programma's participeren ouderen nu in meer of mindere mate. Dat heeft ook te maken met de fase waarin deze programma's zich bevinden. Het programma voor / met kwetsbare ouderen is, in de uitvoering, het verst gevorderd. Ook in de participatie van ouderen, er is veel persoonlijke betrokkenheid van met name de ouderen die (ook) actief zijn in het NPO platform.

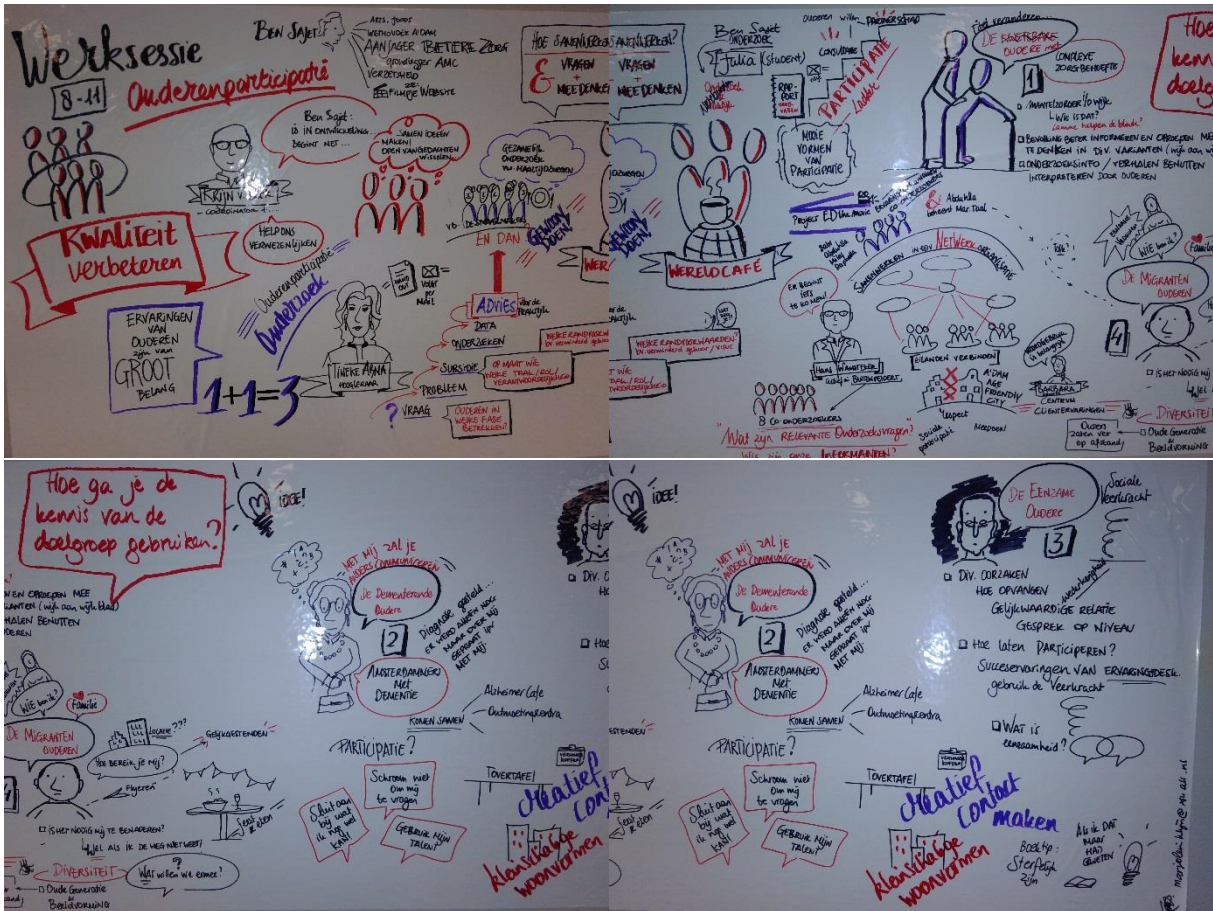
De zoektocht naar de wijze waarop participatie van ouderen in alle programma's kan plaatsvinden is in volle gang. Daarbij zoeken we ook naar diversiteit in al die facetten zoals hierboven genoemd. Juist ervaringsdeskundigheid is van grote waarde voor de inhoudelijke kwaliteit van de programma's. Maar het direct laten participeren van bijv. zeer kwetsbare ouderen is geen sinecure. Daarvoor moet vooral in de uitvoering van het programma waar deze ouderen meedoen heel concreet gezocht worden hoe dat kan en is een specifieke, veilige, context nodig. Ook voor de andere programma's geldt dat zoveel mogelijk ouderen voor wie het programma bedoeld is zélf ook in het programma participeren. Dat is helaas nog niet overal het geval.

5. Bijeenkomst ouderenparticipatie Ben Sajatcentrum

Op 8 november 2016 vond een levendige bijeenkomst plaats over de participatie van ouderen in, de activiteiten van, het Ben Sajatcentrum. Naast diverse inspirerende inleidingen over nut, noodzaak en mogelijkheden van ouderenparticipatie, is met de gehele groep gesproken over de mogelijkheden voor, vergroting van, participatie van diverse ouderen. Daarvoor was gekozen voor drie diverse doelgroepen: kwetsbare ouderen, ouderen met dementie, ouderen vanuit migrantengroepen. Een bijeenkomst die treffend in beeld is gebracht in een zgn. mindmap, hieronder de foto's daarvan.¹

---

¹ Deze mindmap is, tijdens de bijeenkomst, gemaakt door Marjolein Klijn.

Voor een grotere versie van de foto's klik hier (hyperlink toevoegen naar onze website)

Uit deze bijeenkomst werd luid en duidelijk dat er veel meerwaarde zit in de volledige betrokkenheid en participatie van ouderen bij / in activiteiten. Participatie vanuit gelijkwaardig partnerschap. Want daarmee worden ideeën en belangen zichtbaarder, voelbaarder en de effectiviteit van activiteiten groter. In de bijeenkomst hebben we, met behulp van de Wereldcafé methode, gesproken over die diverse doelgroepen. Dat maakte ook helder dat (vertegenwoordigers van) deze doelgroepen niet automatisch of snel zelf zullen participeren. Ook tijdens deze bijeenkomst niet. Goede vormen zijn nodig om dat voor elkaar te krijgen, dat kost tijd.

Een paar, belangwekkende, quotes vanuit deze bijeenkomst:

- Zet ervaringsdeskundigen in
- Praat niet over mij, maar met mij
- Creatief contact maken, er zijn meer vormen mogelijk
- Zorg voor gelijkwaardig contact; wederkerigheid is belangrijk. Ouderen inzetten als onderzoeker of contactpersoon kan daarbij helpen.

Het Ben Sajatcentrum 10 punten ouderenparticipatie plan

1. De vernieuwing van de zorgpraktijk waar we aan werken moet aansluiten bij de behoeften en problemen van ouderen. Het gaat om de inhoud van de zorg.
2. Onze programma's zijn voor en met ouderen. Partnerschap tussen ouderen, professionals, onderzoekers, programmamanagers is de werkwijze. Ouderen zijn en/of worden actief betrokken bij initiatieven en in de opzet en uitwerking van programma's en activiteiten.

3. Niet alle ouderen zijn of ervaren hetzelfde. Diversiteit in o.a. geslacht, sociaaleconomische status en culturele achtergrond moet zichtbaar en bespreekbaar zijn in de groep participerende ouderen.
4. Ouderen met specifieke ervaringsdeskundigheid op de programma-thema's worden actief door alle partners gezocht om te participeren. Daarbij wordt een veilige omgeving gecreëerd om de eigen ervaringen te delen.
5. Er zijn diverse vormen van participatie. Van deelname aan programmaraden en projectgroepen tot het optreden als co-researcher. Van initiatiefnemer van programma's tot deelnemer aan bijeenkomsten. Welke vorm wordt benut is onderwerp van bespreking met betrokken ouderen.
6. In de programma's wordt tijd en middelen opgenomen voor werving, faciliteiten, scholing en begeleiding van ouderen.
7. Ouderen worden uitgenodigd om ideeën en initiatieven aan te dragen voor nieuwe of aanvullende programma's en activiteiten. Vanuit partnerschap met andere betrokken kunnen deze ideeën gestalte krijgen.
8. Bij alle activiteiten met en voor ouderen worden voldoende tijd ingeruimd voor reflectie, overweging en aandacht voor proces én inhoud samen met ouderen.
9. We organiseren 1 tot 2 keer per jaar een bijeenkomst met en voor ouderen waar we alle programma's de revue laten passeren met het verzoek om feedback. En waar ideeën voor nieuwe programma's en subsidiemogelijkheden worden opgehaald. Hierbij zijn alle geïnteresseerde ouderen welkom, ook de (nog) niet actieve ouderen
10. We organiseren activiteiten waarin we kennis delen tussen wetenschappers, ouderen, professionals en opleiders.

Met deze 10 punten organiseren we , in en rond onze programma's en activiteiten, een netwerk van actieve en betrokken ouderen die een belangrijke bijdrage leveren aan de vernieuwing van de zorgpraktijk.